

“Zonder label naar de middelbare school”

Inleiding

Eerder dit jaar publiceerde de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS) het advies Recept voor maatschappelijk probleem. Daarin vroeg hij aandacht voor de onderliggende sociale en maatschappelijke oorzaken van medicalisering van levensfase-gerelateerde vraagstukken. Voorbeelden die het advies beschrijft zijn onder andere overspannenheid onder jong volwassenen, ouderdomskwalen en druk gedrag van jonge schoolkinderen. Fenomenen als deze worden nu haast automatisch bestempeld als medisch probleem en opgelost met een medische oplossing (zoals Ritalin). Toch gaat het vaak niet slechts om een individueel probleem, maar is er meer aan de hand.

In een korte reeks portretten en verhalen laat de Raad mensen aan het woord die het thema van dit advies aan den lijve ondervinden. In dit portret staat de casus van druk gedrag onder schoolkinderen centraal. Berend vertelt over zijn ervaringen met zijn zoontje Steven tijdens zijn basisschooltijd.¹

Een druk ventje

“Steven is een druk ventje dat graag met vriendjes speelt. Hij logeert regelmatig bij hen thuis en zij bij ons. Hij heeft veel interesse voor techniek. Zo haalt hij regelmatig elektrische apparaten uit elkaar. In het weekend vermaakt hij zich prima op de scouting en gaat graag op kamp. Thuis laat hij opruimen liever aan zijn zusje over. Zijn schoolwerk heeft niet altijd zijn interesse.”

“Ook op school bleek Steven niet altijd stil te kunnen zitten. Hij trok daarmee vaak de aandacht van de klas naar zich toe. Dit leidde in groep 4 tot een oudergesprek. De school gaf mij en mijn vrouw te kennen dat ons zoontje niet goed meekwam en dat hij voor problemen in de klas zorgde. Het voorstel van de school was een observatie door een psycholoog om te zien wat deze van het gedrag van Steven vond. Wij zagen hier niet direct een aanleiding toe, maar we wilden de school ook niet dwarsbomen in hun aanpak.”

Uitgestippeld ‘routeplan’

Voor de resultaten van de observatie bekend waren kwam de school met de conclusie dat Steven autistisch was. Berend laat het ‘routeplan’ zien dat hij voorgelegd kreeg. “Daarop leek een weg uitgestippeld richting speciaal onderwijs. Het vreemde was dat het voor de school al duidelijk leek dat Steven iets mankeerde. Deskundigen hadden zich daar toen nog helemaal niet over uitgesproken. De stap naar de huisarts stond in het routeplan wel genoemd, maar dan als formaliteit in het proces dat zou leiden tot een overstap van Steven naar speciaal onderwijs.”

Berend voelt zich door deze gang van zaken overvallen. “Uiteraard kan ik me voorstellen dat het voor een onderwijzer een opgave is om voor een klas te staan met drukke kinderen. Maar nu voelde het voor mij of een diagnose voor Steven meer nodig was om de leerkracht te ontlasten dan om te zien wat onze zoon eventueel mankeerde. Uit de observatie kwamen geen alarmerende afwijkingen. Toch wilde de psycholoog graag verder onderzoek doen. Dat zagen wij als ouders niet zitten. Thuis merkten we niets bijzonders aan ons kind. In mijn eigen schooltijd had ik ook allerlei en

Noten

¹ De namen in dit portret zijn op verzoek van de geïnterviewde gefingeerd.

soms behoorlijk vervelende belhamels in de klas. Die kinderen pakte de juf of meester gewoon aan. Nu lijkt het of iemand die de les door zijn gedrag verstoort gelijk ziek is waarop de school onmiddellijk psychologische hulp inschakelt.”

“Ik zag wel dat Steven op school niet zoveel vooruitgang boekte. Zijn lastige gedrag stond goede resultaten in de weg. Toch zet ik als ouder vraagtekens bij het psychiatrisch labelen als oplossing voor de schoolproblemen van mijn zoon. In mijn ogen zijn psychiatrische diagnoses veel minder objectief dan diagnoses voor lichamelijke aandoeningen. Hierdoor zijn voorspellingen over gedrag en functioneren, gedaan tijdens de vroege kindertijd, uitermate onzeker. Ook hoeft het feit dat een kind wat afwijkt van wat we zien als “normaal” niet meteen te betekenen dat er iets verontrustends aan de hand is.

Maatschappelijke verwachtingen

“Het voelt alsof we als samenleving hebben bepaald dat schoolprestaties het belangrijkste criterium zijn om kinderen op af te rekenen. Vroeger werden lastige en vervelende kinderen volgens mij veel meer gezien als normaal. Ik denk dat we onze huidige normen over gedrag misschien wat moeten herzien. De vraag is of mindere schoolresultaten en lastig gedrag direct een reden zijn om medische hulp in te schakelen. “Ik was zelf ook geen gemakkelijke leerling op de basisschool. Daarom ben ik ook een keer blijven zitten. Uiteindelijk ben ik via de MAVO, HAVO, HBO en universiteit gepromoveerd en werk ik nu als wetenschapper. Ieder volgt zijn eigen route. En die route is vaak onvoorspelbaar, zeker bij jongetjes die in vergelijking met meisjes vaker “laatbloeiers” zijn. Niet ieder kind bereikt de “top”, en dat hoeft ook helemaal niet.”

Nu de klik met de oude school weg was besloten de ouders van Steven hun kind over te plaatsen naar een andere school. “Op de nieuwe school leidden klachten over zijn gedrag opnieuw tot het inschakelen van een psycholoog. Op zo’n moment voelt het als school en psycholoog tegen ons als ouders. Het is dan moeilijk om niet te gaan twijfelen aan je eigen gevoel.”

Lessen

“Steven zit nu in groep 8. Zijn toetsresultaten zijn sterk verbeterd. Ook zijn gedrag verandert langzamerhand nu hij ouder wordt. Hij begint richting pubertijd te gaan. Hij wordt rustiger en kan zich beter concentreren. Dat zie ik thuis, maar ook de school merkt dit. Zijn leerkrachten zijn veel positiever geworden en we krijgen nu te horen dat Steven een enthousiaste hard werkende jongen is. Ook buiten de klas ontplooit hij zich steeds meer. Zo stal hij op een schoolkamp de show met een optreden. Iets wat ik als ouder nooit in hem had gezien. De tekenen dat er meer schuilging onder zijn vaak lastige gedrag waren er dus wel degelijk”.

Komend schooljaar begint Steven aan de middelbare school. “Wat ik niet wist, is dat ieder kind bij de stap naar de middelbare school een zogenaamd onderwijskundig rapport meekrijgt. Daarin staan onder andere gegevens over het functioneren van de leerling en of sprake is van een gedragsstoornis. De aanvinkhokjes die hierop betrekking hebben geven nu ‘nee’ aan. Ik ben blij dat , Steven zonder label aan de middelbare school kan beginnen.”

Berend heeft veel van zijn ervaringen geleerd. “Het is lastig om als ouder niet te gaan twijfelen aan je eigen gevoel als de school en de psycholoog druk op je uitoefenen. Ik denk dat het goed zou zijn als scholen vaker en beter het gesprek zouden voeren met ouders. Zonder direct een psycholoog in te schakelen. Onze ervaringen thuis en die bij vriendjes thuis zijn ook heel belangrijk. Die lieten in ons geval een heel ander beeld zien.”

Daarnaast ziet hij vooral een rol voor scholen en leerkrachten om meer uit te gaan van het eigen kunnen. "Als steeds meer kinderen niet binnen het smalle straatje van het basisonderwijs passen, dan moet er misschien worden nagedacht hoe we dit straatje kunnen verbreden. Natuurlijk is voor een aantal kinderen passend onderwijs of psychologische hulp wel nodig. Maar nu wordt het passend onderwijs voor mijn gevoel als oplossing gepresenteerd voor te veel kinderen."